

Vyhodnotenie porovnávacieho prehľadu EU v oblasti justície z roku 2023 vo vzťahu k Slovenskej republike

V porovnávacom prehľade Európskej únie z roku 2023 v oblasti justície sa uvádza prehľad ukazovateľov zameraných na **efektívnosť, kvalitu a nezávislosť justičných systémov v 27 členských štátoch** v časovom období rokov 2012, 2016 a 2019 až 2022. Niektoré ukazovatele sú hodnotené aj za rok 2023.

Efektívnosť justičných systémov

Hlavnými ukazovateľmi na preskúmanie efektivity justičných systémov sú **dĺžka konaní** (odhadovaný alebo priemerný čas vyriešenia vecí v dňoch), **miera vyriešenia vecí** (pomer počtu vyriešených vecí k počtu nových vecí), a **počet neskončených vecí** (počet konaní, ktoré ku koncu roka ešte treba riešiť). Ukazovatele z roku 2020 sú ovplyvnené pandémiou COVID-19.

1. Vývoj zaťaženia za roky 2012 a 2019-2021 na 100 obyvateľov:

- **v počte nových vecí vo všetkých súdnych agendách (sporových aj nesorových) na prvoinstančných súdoch** najviac nových vecí napadlo v Dánsku a najmenej vo Luxemburgu. Slovensko sa umiestnilo **na 8. mieste**, z toho v sledovanom období najviac nových vecí napadlo na slovenské súdy v rokoch 2019 a 2021 v takmer rovnakej miere,
- **V počte nových občianskoprávných a obchodných sporových konaní** najviac nových sporov napadlo v Rumunsku a najmenej vo Fínsku, Slovensko je na **11. mieste**, pričom najviac vecí tu napadlo v roku 2012 a najmenej v roku 2021. Oproti porovnávaciemu prehľadu z roku 2022 (10. miesto) sa počet nových vecí v tejto agende na Slovensku mierne znížil.
- **V počte nových správnych konaní** sa najviac konaní začalo vo Švédsku a najmenej na Malte. Slovensko je na **24. mieste**, pričom najviac vecí napadlo v roku 2012 a najmenej v roku 2021.

2. Odhadovaná dĺžka konaní v rokoch 2012 a 2019-2021:

- **V dĺžke času potrebného na vyriešenie vecí vo všetkých súdnych agendách (sporových aj nesorových) na prvoinstančných súdoch** najrýchlejšie rozhodovali súdy v Dánsku a najpomalšie na Cypre. Slovensko sa umiestnilo **na 9. mieste**, pričom u nás súdy v sledovanom období najdlhšie rozhodovali v roku 2012, a v rokoch 2020 a 2021 sa konania zrýchlili zhodne približne na polovicu

času v porovnaní s rokom 2012. Oproti porovnávaciemu prehľadu z roku 2022 (8. miesto) sme sa v sledovanej dĺžke času zhoršili o jednu priečku.

- **V dĺžke času potrebného na vyriešenie vecí len v obchodných a občianskoprávných sporových konaniach na prvoinštančných súdoch** najrýchlejšie rozhodovali súdy v Litve a najpomalšie v Grécku. Slovensko je **na 10. mieste**. Oproti roku 2012, kedy sme patrili medzi 3 štáty s najdlhšie trvajúcimi konaniami v týchto agendách, sme sa do roku 2019 výrazne zlepšili. Oproti prehľadu z roku 2022 (11. miesto) sme sa v rýchlosti konania v týchto súdnych agendách zlepšili o jednu priečku. Pri porovnávaní **dĺžky konaní na jednotlivých stupňoch súdov** v týchto sporoch v roku 2021, sa Slovensko umiestnilo **na 15. mieste**, pričom najrýchlejšie konali v tomto roku dovolacie súdy.
- **V dĺžke času potrebného na vyriešenie správnych konaní na prvoinštančných súdoch** najrýchlejšie rozhodovali súdy vo Švédsku a najpomalšie na Malte. Slovensko je **na 21. mieste** a v sledovanom období súdy v tejto agende najdlhšie rozhodovali v roku 2012 a z obdobia rokov 2019-2021 bola najhoršia dĺžka konaní v roku 2021. V správnych konaniach na všetkých stupňoch súdov sa v roku 2021 Slovensko v dĺžke konaní umiestnilo **na 20. mieste**. Oproti prehľadu z roku 2022 sme si v rýchlosti konania v správnom súdnictve na prvoinštančných súdoch pohoršili o 1 priečku (predtým 20. miesto) a na všetkých stupňoch súdov až o 3 priečky (predtým 17. miesto). Môže to byť spôsobené aj implementáciou novej súdnej mapy na správnych súdoch od roku 2021.

3. **Miera vyriešenia vecí v rokoch 2012 a 2019-2021** (schopnosť justičného systému vyriešiť minimálne toľko vecí ako je počet nových došlých vecí):

- V miere vyriešenia vecí **vo všetkých agendách na prvoinštančných súdoch** sa **Slovensko umiestnilo na 15. mieste**, hoci v porovnávacom prehľade z roku 2022 sme boli na 1. mieste. Tento dosť výrazný prepád je dôsledkom toho, že v rokoch 2018 a 2020 slovenské súdy rozhodli približne 110 % vecí vo vzťahu k počtu nových vecí, ale v ostatných sledovaných rokoch to bolo medzi 90 až 100 %. V prehľade z roku 2023 sa navyše rok 2018 nesledoval, a v roku 2021 sa miera vyriešenia vecí zhoršila oproti roku 2020 o 10 %. Teda zo 110% v roku 2020 klesla na 100% v roku 2021. Hranicu 100% aspoň v niektorom zo sledovaných rokov dosiahlo v miere vyriešenia sporov až 24 členských štátov. Najlepšie sa v tomto porovnaní umiestnilo Taliansko a najhoršie Írsko.
- **V občianskoprávných a obchodných sporových konaniach** má najvyššiu mieru vyriešenia vecí na prvoinštančných súdoch opäť Taliansko a najhoršiu Írsko. Slovensko je **na 7. mieste**, pričom najvyšší podiel rozhodnutých vecí na počte došlých vecí v týchto agendách sme mali v roku 2019 (takmer 110 %), a v roku 2021 sme dosiahli 105 %-tný podiel,
- **V správnych konaniach na prvoinštančných súdoch** sa najlepšie umiestnilo Belgicko a najhoršie Cyprus. Slovensko je **až na 23. mieste**, keď ani v jednom sledovanom roku sme nedosiahli mieru vyriešenia správnych konaní na 100 %.

4. Prebiehajúce konania v rokoch 2012 a 2019-2021 (počet vecí, ktoré treba riešiť na konci príslušného roka, na 100 obyvateľov):

- Najnižší počet nevyriešených vecí na konci sledovaných rokov **vo všetkých agendách na prvoinštančných súdoch** malo Luxembursko a najvyšší počet Poľsko. Slovensko sa umiestnilo **na 14. mieste** (rovnako ako v predchádzajúcom prehľade), pričom najvyšší počet nevyriešených vecí bol na Slovensku v roku 2012,
- **V občianskoprávných a obchodných sporových konaniach** má najlepšie výsledky Fínsko a najhoršie Chorvátsko. Slovensko je **na 12. mieste** (rovnako ako v predchádzajúcom prehľade), a najviac neskončených vecí sme mali na konci roku 2012,
- **V správnych konaniach na prvoinštančných súdoch** má 1. miesto s najnižším počtom nevyriešených vecí Lotyšsko a posledné je Grécko. Slovensko je **na 7. mieste** (rovnako ako v predchádzajúcom prehľade), pričom najviac neskončených vecí sme mali v roku 2012, a v rokoch 2019-2021 sa počet nevyriešených vecí v tejto agende výrazne znížil.

Záverov vo vzťahu k Slovenskej republike:

Z uvedených dát vyplýva, že **Slovensko patrí medzi 10 najviac zaťažených súdnych systémov počtom nových vecí na 100 obyvateľov. Napriek tomu sa Slovensko umiestnilo v prvej desiatke štátov aj pokiaľ ide o rýchlosť súdnych konaní** (ukazovateľ za všetky súdne agendy spolu). Výrazné zlepšenie rýchlosti súdneho konania na Slovensku je viditeľné najmä pri porovnaní rokov 2012 a 2020-2022. Negatívny vplyv pandémie na rýchlosť súdnych konaní sa na Slovensku v roku 2020 neprejavil výraznejšou mierou. Výnimkou sú správne konania, v ktorých je dĺžka konania na Slovensku horšia a prejavilo sa to aj horším umiestnením Slovenska v prehľade v porovnaní s ostatnými súdnymi agendami.

V miere vyriešenia sporov nedosiahlo Slovensko taký úspešný výsledok ako v predchádzajúcom porovnaní z roku 2002, v ktorom bolo na 1. mieste. Kľúčové však je, že Slovensko patrí medzi členské štáty, ktoré v rokoch 2021 a 2022 vyriešili aspoň taký počet vecí, ako bol počet došlých vecí. Znamená to, že sa nezvýšil celkový počet nevyriešených vecí a **justičný systém na Slovensku je funkčný**. Správne súdnictvo má v tomto ukazovateli horšie výsledky ako iné špecializácie a zlepšenie tohto trendu môže významne pozitívne ovplyvniť oddelenie správnych súdov od všeobecných súdov a nový systém ich fungovania.

Vo všeobecnosti možno konštatovať, že v efektívnosti justičného systému patrí Slovensko medzi dobre fungujúce členské štáty EÚ, a čiastkové horšie výsledky možno zlepšiť zmenami v organizácii súdnictva.

Kvalita justičných systémov:

Porovnávací prehľad vyhodnocuje kvalitu justičných systémov **v roku 2022** na základe skúmania 4 faktorov: prístupnosť spravodlivosti pre občanov a podniky, primerané finančné a ľudské zdroje, zavedenie nástrojov hodnotenia a digitalizácia.

1. Prístupnosť spravodlivosti ovplyvňuje právna pomoc, súdne a iné právne poplatky.

- **Právna pomoc:** vysoké náklady sporu významne ovplyvňujú prístup spravodlivosti a väčšina členských štátov EÚ poskytuje právnu pomoc žiadateľom na základe ich príjmu. **Slovensko sa radí k štátom, ktorý poskytuje právnu pomoc len žiadateľom, ktorí dosahujú príjem pod hranicou chudoby,** a to v prípade čiastočnej právnej pomoci (približne 8 % pod hranicou) a úplnej právnej pomoci (približne 18 % pod hranicou). Dánsko napríklad poskytuje úplnú právnu pomoc aj žiadateľom, ktorí dosahujú príjem na úrovni takmer 145 % nad hranicou chudoby. Naopak, Maďarsko poskytuje právnu pomoc len žiadateľom s prepadom pod hranicu chudoby na úrovni nad 60 % a Rumunsko až 75%.
- **Súdne poplatky:** príjemcovia právnej pomoci sú spravidla oslobodení aj od platenia súdnych poplatkov, ale v niektorých štátoch to závisí len na uvážení súdu. V spotrebiteľských veciach sa v roku 2022 Slovensko radí k 4 štátom, v ktorých spotrebiteľia neplatia žiadne súdne poplatky (okrem Slovenska aj Luxembursko, Bulharsko a Španielsko). Výška súdneho poplatku ako podielu z hodnoty sporu je v členských štátoch EU v spotrebiteľských veciach značne rozdielna, osobitne vo veciach s nízkou hodnotou pohľadávky. Kým vo Francúzsku, Belgicku a Írsku sa vo veciach s nízkou hodnotou sporu platia veľmi nízke súdne poplatky na hranici 1 – 2% z hodnoty predmetu sporu, vo Fínsku je súdny poplatok nad 40% z tejto hodnoty.

2. Zdroje:

- **Finančné zdroje:** spočívajú v skutočných výdavkoch verejnej správy na fungovanie justičného systému (okrem väzníc) na obyvateľa a aj ako podiel na hrubom domácom produkte (HDP). V sledovanom období rokov 2012 a 2019-2021 najvyššie výdavky na súdy vynaložilo Luxembursko a najmenej Cyprus. **Slovensko sa umiestnilo až na 25. mieste,** pričom najmenej výdavkov bolo u nás vyčlenených v roku 2012 a najviac v roku 2019. Pokiaľ ide o podiel výdavkov na súdy vo vzťahu k HDP, najvyšší podiel mali tieto výdavky v Bulharsku a najnižšie na Cypre. **Slovensko v porovnaní k HDP má podstatne lepšiu pozíciu na 15. mieste,** pričom najvyšší podiel bol dosiahnutý v roku 2019,
- Za rok **2021** bol vyhodnotený aj **pomer plátov sudcov** k priemernému ročnému hrubému platu v danej krajine na stupnici 0 – 7; osobitne u začínajúcich sudcov a osobitne u sudcov najvyšších súdnych inšancií. Najvyšší pomer (úroveň 3) dosiahli začínajúci sudcovia na Cypre, Estónsku a v Rumunsku. Najnižší sudcovia v Nemecku (úroveň 1). Slovensko je v poradí 4. štátom s najvyšším pomerom platu začínajúceho

sudcu k priemernému hrubému platu v štáte (tesne pod úrovňou 3). Sudcovia najvyšších súdnych inšancií majú najvyšší pomer plátov v priemernému hrubému platu v Taliansku a Rumunsku (tesne nad úrovňou 6); a najnižší pomer je v Luxembursku (úroveň 1,5). Na Slovensku má táto časť sudcov pomer platu na úrovni 4,2 stupnice.

Tento ukazovateľ závisí primárne od ekonomickej vyspelosti jednotlivých členských štátov. V štátoch, kde je vysoká priemerná mzda, je pomer plátov sudcov nižší ako v chudobnejších štátoch, hoci majú reálne vyšší plat.

- **Ľudské zdroje:** v sledovanom období rokov 2012 a 2019-2021 bol najvyšší počet sudcov na 100 tis. obyvateľov v Chorvátsku (40 - 47 sudcov) a najmenší v Írsku (4 sudcovia). **Slovensko je na 12. mieste s počtom sudcov približne 25 na 100 tis. obyvateľov za celé obdobie.**

Osobitnú pozornosť si zaslúži ukazovateľ – **podiel sudkýň z povolania na najvyšších súdoch v rokoch 2020-2022**, v rámci ktorého sa **Slovensko umiestnilo na 5. mieste** s podielom sudkýň **v roku 2022 nad 60 %**. V počte **advokátov na 100 tis. obyvateľov** v období rokov 2012 a 2019-2021, bol najvyšší počet v Luxemburgu (takmer 500 advokátov) a najmenej vo Švédsku (približne 50). **Slovensko je na 16. mieste s počtom advokátov približne 130 na 100 tis. obyvateľov,**

- **Odborná príprava:** V dostupnosti **odbornej prípravy sudcov v roku 2022 v oblasti komunikácie** s cieľom zlepšiť komunikáciu (napríklad so zraniteľnými osobami, v oblasti sociálnych médií alebo s médiami, v boji s dezinformáciami) dosiahlo **Slovensko z možných 16 bodov len 5 bodov** a umiestnilo sa na **22. mieste**. Plný počet bodov dosiahlo Česko, Grécko a Rakúsko; a najmenej bodov Maďarsko.

3. Digitalizácia:

- **Online dostupnosť informácií o justičnom systéme pre širokú verejnosť v roku 2022:** z **11 druhov informácií** o justícii je **Slovensko v skupine štátov** (spolu s Gréckom a Maltou), v ktorých má verejnosť online prístup **k 8 druhom informácií**. Prístup k všetkým sledovaným informáciám má verejnosť v 9-tich členských štátoch. Žiadny prístup verejnosť nemá na Cypre,
- **Procesné pravidlá umožňujúce využívanie digitálnych technológií na súdoch majú v plnej miere zavedené** Česko, Estónsko, Španielsko, **Slovensko**, Nemecko a Švédsko. Najmenej pravidiel má v tejto oblasti Cyprus,
- **Vo využívaní digitálnych technológií na súdoch v roku 2022 Slovensko patrí k prvým šiestim štátom** v miere ich používania. Z možných 7 bodov Slovensko dosiahlo 5,5 bodu. Hranicu 7 bodov dosiahlo len Poľsko. Najmenej sú tieto technológie využívané v Česku a na Cypre, kde je miera využívania na úrovni 2 bodov,
- Členské štáty EÚ v roku 2022 v prevažnej väčšine vo vysokej miere umožňovali **dostupnosť elektronickej komunikácie**. Z **možných 5 bodov až 14 štátov** dosiahlo plný počet bodov, **medzi ktorými je aj Slovensko**. Najmenej bola elektronická komunikácia dostupná v Bulharsku, Grécku a na Cypre,

- **Plný počet bodov Slovensko dosiahlo aj v online prístupe širokej verejnosti k zverejneným rozsudkom** (spolu s Bulharskom, Estónskom, Litvou a Maďarskom). Najmenší prístup má verejnosť v tejto oblasti vo Švédsku.

Závery vo vzťahu k Slovenskej republike:

V hodnotení **kvality justičných systémov Slovensko dosahuje priemerný štandard** (stredné hodnoty) pokiaľ ide o prístup k spravodlivosti aj pre sociálne slabé skupiny obyvateľstva, vynakladané finančné zdroje na fungovanie justície, a počet sudcov aj advokátov vo vzťahu k počtu obyvateľov. **Slovensko by sa malo výrazne zlepšiť v odbornej príprave sudcov v oblasti komunikácie** v špecifických súdnych konaniach alebo konaniach s osobitným druhom účastníkov. V tejto oblasti by sme mohli nasledovať príklad z Česka, ktoré sa v tomto ukazovateli zaradilo medzi najlepšie hodnotené štáty, a má s nami najviac porovnateľný súdny systém.

Popredné priečky Slovensko obsadilo v digitalizácii justície vo všetkých sledovaných ukazovateľoch a v niektorých ukazovateľoch v tejto oblasti výrazne predstihlo aj Českú republiku.

Vo všeobecnosti možno konštatovať, že Slovensko spĺňa európske štandardy kvality justičného systému na priemernej úrovni. Výnimkou je digitalizácia justície, ktorá je na Slovensku na najvyššej európskej úrovni.

Nezávislosť

Nezávislosť súdnictva je nevyhnutným predpokladom rozhodovania súdov. Predpokladá sa:

- a) Vonkajšia nezávislosť, keď dotknutý orgán vykonáva svoje funkcie plne autonómne a je chránený pred vonkajšími zásahmi alebo tlakom,
- b) Vnútna nezávislosť a nestrannosť, keď sa v konaní dodržiava rovnaký odstup od účastníkov a ich záujmov.

Vnímaná nezávislosť súdnictva a účinnosť ochrany investícií v rokoch 2016 a 2021 -2023:

- **Vo vnímaní nezávislosti súdov a sudcov širokou verejnosťou** najlepšie hodnotí súdnictvo verejnosť vo Fínsku (98 %-tná dôvera) a najhoršie v Chorvátsku (22 %). **Slovensko sa umiestnilo až na 24. mieste** (za nami zostali Poľsko, Bulharsko a Chorvátsko), pričom najvyššia miera dôvery v nezávislosť súdov na Slovensku bola v roku 2023 (na úrovni približne 34 %) a najnižšia v roku 2016 (približne 21 %). Oproti predchádzajúcemu porovnávaciemu prehľadu z roku 2022 miera dôveryhodnosti súdov na Slovensku (28%) stúpla o 6% a v porovnaní s rokom 2016 až o 13%,
- **Hlavné dôvody vnímania nedostatočnej nezávislosti širokou verejnosťou v roku 2023** boli naformulované nasledovne:

- a) Postavenie a funkcia sudcov dostatočne nezaručuje ich nezávislosť,
- b) Zasahovanie alebo tlak na základe hospodárskych alebo iných záujmov,
- c) Zasahovanie alebo tlak zo strany vlády a politikov.

Najmenší vplyv týchto dôvodov na nezávislosť súdov vníma verejnosť v Luxemburgu (na úrovni 5 %) a najvyšší vplyv v Chorvátsku (všetky dôvody v rozmedzí 50-64 %). **Slovensko je v tomto hodnotení na 25. mieste** (všetky dôvody v rozmedzí 40-50 %), pričom najväčší vplyv na nedostatočnú nezávislosť súdov verejnosť u nás vníma zhodne z dôvodov pod písm. b) a c),

- **Vnímanie nezávislosti súdov a sudcov spoločnosťami v rokoch 2016 a 2022-2023:**

V tomto hodnotení je najvyššia dôvera v nezávislosť súdnictva vo Fínsku (na úrovni 88 %) a najnižšia v Poľsku (20 %). **Slovensko je na 25. mieste (na úrovni 30 %)**, pričom najnižšia dôvera bola v roku 2016 (len 7 %) a najvyššia v roku 2023 (32 %). Oproti predchádzajúcemu prehľadu (24. miesto) sa Slovensko v tomto porovnaní zhoršilo o jednu priečku, aj keď miera dôvery oproti rokom 2021 a 2022 (30%) stúpila v roku 2023 na 32%. Poradie ovplyvnilo zvýšenie miery dôvery spoločností v nezávislosť súdov v iných krajinách,

- Z hľadiska **příčin nedostatočnej nezávislosti** boli aj v roku 2023 naformulované rovnaké dôvody ako v prieskume u širokej verejnosti. V Luxemburgu sú tieto negatívne vplyvy vnímané len do výšky 3 % a v Chorvátsku až do výšky 62 %. **Na Slovensku (25. miesto)** vnímajú spoločnosti negatívne vplyvy z dôvodu pod písm. a) vo výške 35 %, pod písm. b) do výšky 42% a pod písm. c) do výšky 48 %,
- Vnímanie spoločností, pokiaľ ide o **účinnosť ochrany investícií poskytovanú zákonom a súdmi**, najvyššia dôvera je v roku 2023 na Malte (82 %) a najnižšia na Cypre (20 %). **Slovensko je na 24. mieste** s dôverou v súdnu ochranu na úrovni **32 %**,
- **Hlavné dôvody vnímania nedostatočnej účinnosti ochrany investícií spoločnosťami** boli naformulované nasledovne:
  - a) Nepredvídateľný administratívny postup a ťažkosti pri napadnutí správnych rozhodnutí,
  - b) Časté zmeny právnych predpisov alebo obavy z ich kvality,
  - c) Ťažkosti pri získavaní spravodlivej náhrady,
  - d) Ťažkosti pri presadzovaní práv na súde z dôvodu obáv týkajúcich sa kvality, efektívnosti a nezávislosti súdnictva
  - e) Iné.

Najmenší vplyv týchto dôvodov na súdnu ochranu vnímajú spoločnosti v Dánsku (na úrovni 2 - 8 %) a najvyšší v Grécku (49-52 %). **Slovensko je v tomto porovnaní na 25. mieste, pri vnímaní všetkých uvedených dôvodoch na úrovni 42-49 %.**

Závery vo vzťahu k Slovenskej republike:

Na rozdiel od efektívnosti a kvality justičného systému, v nezávislosti súdnictva patrí **Slovensko medzi najhoršie hodnotené členské štáty** vo všetkých skúmaných

parametroch. Aj keď oproti roku 2016 nastal v ďalších rokoch 2019 až 2023 posun k zlepšeniu, **úroveň dôvery verejnosti a spoločností v nezávislosť súdov na úrovni najviac 34 % je stále veľmi nízka**. Markantné zlepšenie nastalo v dôvere spoločností, keď v roku 2016 verili spoločnosti v nezávislosť justície len na úrovni 7 %, v rokoch 2022 a 2023 to už bolo 32 %.

Pre porovnanie v Česku v roku 2023 verejnosť dôverovala v nezávislosť súdov na úrovni 65 % (12. miesto) a spoločnosti na úrovni 60 % (11.miesto).

Hlavnou výzvou pre Slovensko je primárne pomenovať dôvody, prečo pri funkčnom justičnom systéme čo do jeho efektívnosti a kvality, verejnosť aj spoločnosti majú vysokú nedôveru v nezávislosť súdov a sudcov na úrovni 66%.

V Bratislave 8. augusta 2023

Spracovala:

JUDr. Katarína Javorčíková